

**CERCETAREA ARHEOLOGICĂ A SITURILOR DE VÂRSTĂ
PALEOLITICĂ DIN DEPRESIUNEA ÎNTORSURA BUZĂULUI
(JUD. COVASNA) ÎN DOCUMENTE DE ARHIVĂ**

Marian Cosac*

Abstract

The present study brings to attention a series of original documents with reference to the archaeological research of Paleolithic sites in the Întorsura Buzăului Depression, from the C.S. Nicolaescu-Plopșor. It is about the personal correspondence of the archaeologist Ion/Ioan Pop with Nicolaescu-Plopșor. Ion/Ioan Pop's contribution to the archaeological research of Paleolithic sites in the Întorsura Buzăului Depression was not only formal, as a representative of his institution, he was an active participant, with good scientific documentation and knowledge of archaeological excavation methods specific to paleolithic archaeology.

Key words: *Paleolithic sites (situri paleolitice), Întorsura Buzăului Depression (Depresiunea Întorsura Buzăului), Ion/Ioan Pop (Ion/Ioan Pop), personal correspondence (corespondență personală).*

De cercetarea arheologică a siturilor paleolitice din Depresiune Buzăului se leagă începuturile arheologiei paleolitice din spațiul actual românesc. După cum menționa Alexandru Păunescu, în anul 1910, cu ocazia unor cercetări de teren în zonă, Julius Teutsch (1867-1936) a observat în punctul „Poieniță”, în sedimente coluviale, numeroase materiale litice de factură paleolitică (Păunescu, 2001: 349). În anul următor a efectuat o săpătură arheologică și ulterior a publicat primul studiu consacrat unui sit paleolitic din spațiul transilvănean. Márton Roska (1880-1961) a continuat cercetarea arheologică în aria Depresiunii, în anii 1924, 1926 și 1928, dar reluarea cercetărilor arheologice a siturilor de vârstă paleolitică din Depresiunea Întorsura Buzăului se datorează neobositului arheolog C.S. Nicolăescu-Plopșor (1900-1968).

După cum afirma în primul raport al săpăturilor, „Dorința Sectorului paleolitic al Institutului de arheologie de a relua aceste cercetări a găsit nu numai înțelegere dar și sprijin din partea Sfatului Popular al Regiunii și a conducerii Muzeului regional din Orașul Stalin. Asigurându-ni-se condițiile materiale, săpăturile au început, cu toată vremea nefavorabilă, la 6 noiembrie 1956, fiind obligați să le întrerupem din cauza înghețului la 22 noiembrie. În urma unei prealabile recunoașteri de teren, am socotit că primul obiectiv ce dreaptă săpate trebuie atacat este terasa cuprinsă între pârăul Cremenea și râul Buzău, în partea dreaptă a confluenței, pe locul numit Malul lui Dinu Buzea” (Nicolăescu-Plopșor & colab., 1959: 32). Raportul cercetărilor din acest punct, semnat de C.S. Nicolăescu-Plopșor și Ion Pop (Nicolăescu-Plopșor & colab., 1959: 29-34), a fost inclus în sinteza rezultatelor arheologice din anul 1956, obținute pe șantierele coordonate C.S. Nicolăescu-Plopșor (Nicolăescu-Plopșor & colab., 1959: 15-43).

* Conf. univ. dr., Universitatea „Valahia” din Târgoviște, Departamentul de Istorie, Email: cosac_marian@yahoo.com

În toamna anului 1957, în colaborare cu „Muzeul regional Stalin, sectorul paleolitic al Institutului de arheologie al Academiei R. P. Romîne a continuat săpăturile asupra paleoliticului de terasă de la Cremenea și, în apropiere, la Gîlma Mare cu sprijinul material al Muzeului reg. Stalin, care ne-a pus la dispoziție personal științific și administrativ” (Nicolăescu-Plopșor, Pop, 1959: 51). Rezultatele obținute au fost publicate de C.S. Nicolăescu-Plopșor în colaborare cu Ion Pop. La săpături au participat și arheologii Al. Păunescu și Fl. Mogoșanu (Păunescu, 2001: 357), dar nu sunt menționați în raportul din anul 1957.

Ion Pop a participat în anul 1958 și la cercetarea arheologică din punctul „În Roate – Gâlma”, în aria comunei Sita Buzăului, împreună cu Al. Păunescu (Păunescu, Pop, 1961: 33-36).

Etapă Nicolăescu-Plopșor a săpăturilor arheologice în siturile paleolitice din Depresiune Întorsura Buzăului se leagă indiscutabil și de numele arheologului Ion/Ioan Pop, de la Muzeul regional din Orașul Stalin, actual Muzeul Județean de Istorie Brașov. Aportul său reiese din participarea sa la elaborarea rapoartelor de cercetare arheologică publicate, dar și prin asigurarea finanțării săpăturilor de către instituția sa, Muzeul regional din Orașul Stalin. Cine este arheologul Ion/Ioan Pop? Este cunoscut în primul rând prin monografia castrului roman de la Râșnov (Gudea, Pop, 1971) și prin studiile din revista Muzeului de istorie Brașov – Cumidava (Gudea, Pop, 1973, 1975; Pop, 1968, 1969, 1971), dar, până în acest moment, preocupările sale pentru perioada paleoliticului se limiteau doar la prezența sa în colectivul coordonat de Nicolăescu-Plopșor.

Eforturile noastre de a obține mai multe informații despre Ion/Ioan Pop au fost sortite eșecului. După cum ne-a informat dr. Savu Lucica, în arhiva Muzeului Județean de Istorie Brașov nu sunt documente cu referire la activitatea sa, nu a predat la pensionare documentația șantierelor arheologice sau materiale arheologice. Arheologul Stelian Coșuleț a avut amabilitatea de a ne oferi informații despre activitatea lui Ion Pop, în anii ce au precedat pensionarea sa de la Muzeul Județean de Istorie Brașov, iar respectiva instituție nu a răspuns la adresa noastră în care solicităm informații din dosarul personal al arheologul.

Documentele de arhivă. Este vorba de o serie de scrisori trimise de arheologul Ion/Ioan Pop lui C.S. Nicolăescu-Plopșor, identificate de drd. Ionel Geambașu în fondul „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, în arhiva Serviciul Județean Dolj al Arhivelor Naționale - Craiova, fond C.S. Nicolăescu-Plopșor, dosar 120. Scrisorile se eșalonează în perioada 1956 – 1956, dar noi nu utilizăm în studiul nostru decât pe acelea din perioada efectuării cercetărilor arheologice din Depresiune Întorsura Buzăului (SJDJAN, dos. 120: f. 1-15).

1. Mult stimat Tovarășe Plopșor,

Împrejurarea a făcut ca nici de această dată să nu vă pot întâlni. Regret mult aceasta căci aș fi avut ocazia în a vă întreba asupra unor probleme pe care le ridică atât materialul paleolitic existent în colecțiile muzeului nostru cât și stațiunea de la Sita Buzăului pe care am avut ocazia s-o văd (deși timpul, anotimpul nefavorabil), cu ocazia însoțirii prof. Neculai Zaharia de la Iași. A rămas atunci că dînsul Vă va refera asupra celor constatate cât și propunerea pentru ca stațiunea paleolitică de la Sita Buzăului să fie trecută în planul cercetărilor Academiei pentru acest an.

Tov. Moraru de la muzeul nostru mi-a lăsat asupra celor ce m-ați rugat să vă scriu. Repet, regret că Moș Podea deși știa unde sînt, n-a trimis să vă întâlnesc, pentru ca să vă dea pe tov. Bako, un cras diletant (pe care intenționează să-l încadreze la muzeu) ca și dînsul, de altfel, să vă arate colecțiile, deși nicicînd nu le-a cercetat.

Situația se prezintă în felul următor: Colecția paleolitică a lui J. Teutsch de la Sita Buzăului (V. [Valea] Cremenei, V. [Valea] Chicereului, Dealul Negru, Dealu Bobăcii etc.) există în muzeu și adunată de subsemnatul într-o vitrină – dulap. Împrejurările nu mi-au permis s-o cercetez în amănunt după inventarul vechiului muzeu sășesc care există și care-mi va servi de un prețios ghid la organizarea depozitului nostru științific.

În ceea ce privește acea "feuille de laurier" semnalată în Valea Chicereului de către abatele Breuil în 1924, care după Dvs. constituie punctul de plecare al cercetărilor solutreanului din țara noastră, nu am căutat-o; s-ar putea să existe în colecție. Dacă timpul îmi va permite (sunt angrenat în diverse lucrări de dactilografie și gospodărești) am să o caut și vă fac cunoscut. În orice caz m-aș bucura foarte mult, mi-ați fi de un real folos pentru clasarea, determinarea și inventarierea materialului dacă ați putea veni la noi măcar pentru o zi, două. Dacă mi-ați scrie, V-aș asigura din timp cazarea.

M-am ocupat pe cât mi-a fost posibil și m-au ajutat modestele-mi cunoștințe de studiul istoric-arheologic al regiunii, consultînd atât repertoriile cât și bibliografie mai veche și mai nouă ce-mi era accesibilă aici, căci Moș Podea nu mi-a permis deplasări la Institute sau pe teren în acest sens.

Cu această ocazie, deși e greu pe cale de corespondență țin să vă semnalez că la Feldioara (unde de altfel Dvs. și Roska Marton ați semnalat în "Dacia" vol. I și V-VI) s-au mai găsit în lucrările carierei de nisip urme de faună cuaternară. Un cetățean mi-a adus în două rînduri fragmente de fildeș de mamut și de coarne de cerb.

Dacă ați putea veni am pleca și la peștera din Rîșnov unde probabil să fi locuit omul preistoric; n-am văzut-o, nu mi-a fost posibil s-o văd; știu doar că Moș Podea, înainte de venirea mea aici, a întocmit un referat asupra acesteia pe care l-a înaintat forurilor competente, un referat zic, care cuprindea mai mult descrierea celor ce le-a simțit cînd a intrat în acea peșteră decît adevărata constatare asupra acesteia.

După plecarea Dvs. de aici, mi s-a spus că-n ziua va veni o paleontoloagă, dar n-a venit. Vă invit încă o dată cu insistență în a veni la noi. V-aș fi solicitat mai demult însă nu vă cunoșteam adresa.

Vă doresc la mulți ani,

Cu respectuoase salutări.

Or. Stalin, 11.I.1956 – Ion Pop, Str. Gh. Coșbuc no. 7

2. Mult Stimat Tovarase Profesor,

Răspund cu oarecare întârziere frumoaselor Dvs. rînduri.

Sarcini cu totul de altă natură nu mi-au permis un control mai atent și mai amănunțit al colecției Teutsch.

Între timp V-am adus la cunoștința și V-a predat, cred, tov. Alexandra Bolomei exemplarele de aici. Împreună am căutat faimoasa piesă publicată de Breuil dar n-am găsit-o. La o cercetare ulterioară am constatat cu o oarecare parte (mai sigur o voi putea afla cînd voi trece efectiv la reinventarierea fondului arheologic existent aici) de piese din colecția Teutsch e lipsă; totuși cele publicate de el, ca și de Breuil (Stations Paléolithiques en Transylvanie, Cluj, 1925) înafara de acel "burin" și acea "petite feuille de laurier" mai există aici.

Îmi pare nespun de rău că nu veniți, anume, măcar pentru o zi. După cum, pare-mi-se, V-am mai aminti, colecția lui Teutsch am concentrat-o la un loc. Dacă Dvs. a-ți cerceta obiect de obiect cele prezente poate că ați găsi piese a căror importanță să fi fost scăpată din vedere de Teutsch și Breuil.

Prof. Zaharia Neculai de la Iași cu ocazia vizitei pe aici, a consultat colecția, ba chiar și-a desenat unele exemplare. V-a făcut aceasta cunoscut? Vi le-a arătat?

Printre exemplarele care mai există încă la muzeul nostru, Breuil, în comunicarea sa, mai semnalează unele ca fiind aparținătoare aurignacianului mijlociu poate că ar fi bine să le vedeți și Dvs. Sînt așezate printre celelalte lu un loc separat cu unele desene decupate din publicație.

În concluzie, socotesc necesară venirea Dvs. aici întrucît fiind unul care puteți repede sesiza ce vă interesează, lucrați de mult timp în acest domeniu, nu cred că veti pleca cu regrete.

Aș vrea să știu dacă în urma referatului înaintat de prof. Zaharia, veți programa vreun șantier de săpături în vara aceasta la stațiunea paleolitică de la Sita Buzăului? Dar indiferent dacă aceasta va fi posibil sau nu Vă invit să veniți (înafară de deplasarea pentru o zi) cînd va fi un timp potrivit și vă voi conduce pentru o zi, două, la stațiune cu care ocazie veți putea face și un mic sondaj de suprafață.

P.S. După studiere rog a ne restitui cale trei exemplare preluate de for. Bolomei.

Or. Stalin, 6.II.1956

Cu deosebit respect, Ion Pop

P.S. După studiere rog a ne restitui cele trei exemplare preluate de tov. Bolomei

3. Mult Stimat Tovarășe Ploșor,

Împrejurările au fost de așa natură încît, după expunerea Dvs. la Casa ofițerilor, nu V-am mai revăzut.

Cît despre conferință, a fost bine venită. Păcat însă că acustica sălii a lăsat de dorit.

După cum vă spuneam, cînd ați fost pe aici, am fost programat pentru Societatea de științe istorice din localitate cu o lucrare (sub notă informativă) asupra cercetărilor de la Sita Buzăului, fixîndu-mi-se ca termen data de marți 26 februarie, orele 19.

M-am gândit să citesc raportul preliminar întocmit la Cremenea, și să răspund – în măsura cunoștințelor mele - la întrebările ce se vor pune.

Totuși dacă Dvs. ați putea veni pentru această dată aici socotesc că din toate punctele de vedere ar fi mai bine. Probabil că pînă atunci î-ați putea da o altă formă, aducînd lămuriri mai ample și în ceea ce privește materialul ceramic.

În urmare Vă rog anunțați-mă din timp (pe adresa Str, Gh. Coșbuc, nr. 7) dacă veți putea veni.

Printre altele, Costică Năstase va traduce din publicațiile muzeului săsesc toate articolele privitoare la peșteri. Le vom redacta la mașină și vă vom expedia cîte un exemplar.

Încolo toate bune.

Cu respectuoase salutări, Ion Pop

13.II.1957

4. Mult Stimat Tovarășe Ploșșor,

La timpul său am primit din acea c.p. din partea Dvs.

Am stat de vorbă cu Secția Culturală Regională asupra finanțării săpăturilor la Sita Buzăului pentru acest an. Mi s-a promis fond de lei 10.000, sumă ce urma ulterior să fie ... [ilizibil].

În prezent nu pot obține bani, totul e în funcție de noua organizare a forului nostrum tutelar direct: secțiunea culturală, care se vor unifica cu secțiunea de învățămînt, chestiune care afectează și problemele legate de fondurile bănești. Operația este în curs. Sper că în decursul săptămîinii viitoare să vă pot da un răspuns afirmativ. Cred că și cei de la învățămînt vor înțelege importanța continuării săpăturilor și că ne vor aloca fondul necesar.

Ce mai faceți? S-a găsit acel frumos exemplar Gravette de la Cremenea?

Rog a mă programa și pe mine la această vară la șantierul Ceahlău.

Ce ecouri a avut în cadrul institutului comunicarea asupra paleoliticului Cremenea?

Cu respectuoase salutări, Ion Pop

14.V.1957

Str. Coșbuc 7

5. Mult Stimat Tovarășe Ploșșor,

Am așteptat și iar am așteptat dar de la Dvs. nici o veste, deși V-am scris, pare-mi-se, pe adresa de la Ceahlău.

Nu știu din ce motive desenele de la București nu ne-au sosit. ... [ilizibil] are la el, după cum anterior Vă scriam, suma la el (1.000).

Cu toate promisiunile din partea lui Moș Podea, anul acesta nu va putea fi tipărită lucrarea, din lipsă de hîrtie.

Ar fi bine și în această privință, să luați legătura cu dînsul și dacă totuși nu va fi vreo posibilitate să apară din partea Muzeului nostru, atunci cred că ar fi bine să fie publicată prin Institut, la Studii și cercetări de istorie veche, căci vorba Dvs. dacă se mai

amîină prea mult nu e bine. În ceea ce privește lucrarea asupra muzeului nostru și a monumentelor istorice din oraș (autori I. Podea și O. Drăgănuș) va apare. Deci după cîte vad, fie care trebuie să se îngrijească de partea ce-i revine.

Rămîne ca să veniți pe aici în problemele de mai sus, cît și pentru a stabili cu tov. Stoide, președintele Soc. de științe istorice, o comunicare sau două în legătură (data tinerii lor) supra săpăturilor de anul trecut: Cremenea - Peștera.

Nu de mult a fost pe aici tov. Ion Pașa cu care am stat mai mult de vorbă.

În altă ordine de idei, am fost zilele trecute la Feldioara de unde am mai adus cîteva fragmente osteologice (femur, rotulă, falange, etc. de mamut) provenite de la Baia de nisip.

Cu drag doresc să vă revăd.

Al Dvs. cu toată stima, or. Stalin, 10.X.958. Ion Pop

Din partea alor mei, mulțumiri pentru cele transmise și toate urările de bine pentru Dvs.

P.S. Despre fostul colaborator la Peștera știm că e la un post în regiunea Stalin (catedră la sat); a făcut demersuri la Arhive; i-am dat și eu o referință. Tov. Stoide are intenția de a-l primi, îi lipsesc însă referințe.

6. Mult Stimat Tovarășe Ploșor,

Profit de faptul că tov. Teodorescu Lucian, sculptor, pleacă la București. Întrucît de la Ceahlău nu mi-ați răspuns, probabil că vă va găsi la Institut.

Lucrurile se prezintă precum urmează: *Prim*, a ridicat lei 1.000 pentru desene, schiță axonometrică, etc. însă cei în cauză nu ne-au trimis încă nimic, ori finele anului se apropie și banii scoși din bancă nu-i poate ține asupra sa prea mult timp fără acte justificative.

Secundo: pentru săpături Peștera nu avem alocat în acest trimestru nici un fond.

Relativ la publicarea lucrării: după cum Vă scriam și în cele adresate la Ceahlău nu s-a făcut nimic. Probabil ar fi bine să luați direct legătura cu Moș Podea și dacă nu s-ar putea edita din partea muzeului nostru, poate ar avea mai mulți sorți de reușită pe linia Institutului. Timpul trece și sub un fel sau altul, ar fi bine totuși să apară.

Ce mai faceți? Sun mereu în discuții cu cei de la Sfat pentru a-mi legaliza odată un spațiu locativ pe care deja l-am ocupat în oraș.

Mi-a parvenit nr. 1/958 al S.C.I.V. – ului unde am citit și articolul Dvs.

Repet și acum: venirea Dvs. ar putea soluționa și o linie de comunicare pe linie de Societate de Științe Istorice din localitate.

Al Dvs. cu tot respectul, or. Stalin

29.X.1958

Ion Pop

7. Mult Stimat Domnule Ploșor,

Răspund celor solicitate.

Săpăturile din anul 1958/durata 4-14 august/ din satul Gîlma Mare, punctul "Roate", com. Sita Buzăului, m. Codlea, reg. Stalin, au cuprins lărgirea sondajelor de anul trecut în acest punct, precum urmează:

- 1) Un sondaj de 10 m.p. paralel cu S.1 din anul 1957, la o distanță de 2,50 m. de acesta, cu orientarea S-S.V. 3875 miimi, denumit Șanțul II.
- 2) Șanțul III, tot de 10 m.p., paralel cu șanțul II, despărțit de acesta printr-un intermediar de 0,40 m. (boala lui Păunescu) cu idem orientare; cu două case: B de 2 m.p. în dreptul pătratelor 9-10; caseta C tot de 2 m.p. în dreptul pătratelor 6-7.
- 3) Șanțul IV, de 10 m. p. a fost trasat perpendicular pe șanțul III, pornind din dreptul pătrării 1, la interval de 0,40 m. de SIII, orientare: V-N.V. 5500 miimi.
- Săpătura în totalitatea ei însumează o suprafață de 38 m.p. Volumul sondajului din 1957 cuprinde 12 m.p. (anexez planul săpăturilor).

Execuția tehnică: Al. Păunescu cu colaborarea subsemnatului.

În ceea ce privește ridicarea pieselor pe coordonate, a executat-o Păunescu; de asemenea și profilul stratigrafic al șanțului II privind sonda pînă la 1,15 m. adîncime în pătratele 6-7. Atît materialul cît și documentația el le-a dus la București.

S-au reținut doar piesele caracteristice.

În timpul săpăturilor s-a ținut la zi jurnalul și piesele au fost consemnate încă la fața locului într-un registru de pe care vă trimit în copie inventarul.

Consider că observațiile stratigrafice și geomorfologice de anul trecut sunt valabile și pentru suprafața săpată și în acest an.

Din punct de vedere arheologic, ... [ilizibil] materialului arheologic este aceeași, frecvența obiectelor finite fiind mai mare.

Aceeași frecvență de material în toate șanțurile; puținul material ceramic apărut, e similar cu cel recoltat de pe Malul Dinu Buzea.

Socotesc că e valabilă concluzia de anul trecut: ne aflăm în fața unui gravettian întîrziat care dăinuie și în actual.

Relativ la pregătirea pentru simpozion, din prea puținul pe care îl știm, voi încerca ceva. Doresc însă cu orice preț ca Moș Podea să nu aibă impresia că la intervenția subsemnatului am fost chemat; mi s-au făcut destule procese de intenție pînă acum.

Doresc ca în limita timpului disponibil să vă aruncați pînă la Brașov spre a cerceta colecția de șt. Naturii care conține nu puțin material paleontologic rezultat și din complexe arheologice și spre a cerceta o peșteră de pe Tîmpa în care tare aș dori și eu să găsim faună preglaciară.

Vă dorește "La mulți ani" al Dvs. mucenic și colegii lui.

Or. Stalin, 30.XII.958

I. Pop

Dacă se va ivi ocazia îmi scrieți în particular la I.C.Frimu nr. 26 (or. Stalin) căci pe adresa muzeului se mai desfac și scrisori de către unii care nici nu le mai remit celor în cauză.

P.S. După planul director austro-ungar din 1894, altitudinea punctului nostru ar fi de 950 m. (Gâlma Mare).

Concluzii

Documentele prezentate sunt importante în înțelegerea contextului în care evolua arheologia românească a perioadei paleoliticului, a formării școlii de cercetare a acestei perioade sub coordonarea lui C.S. Nicolăescu-Plopșor. Ion/Ioan Pop se revendică ca discipol al magistrului, dar după dispariția acestuia, anul 1968, începe să aibă alte preocupări în cadrul instituției muzeale brașovene. Aportul său la cercetarea arheologică a siturilor de vârstă paleolitică din Depresiunea Întorsurii Buzăului nu este doar formală, în calitate de reprezentant al instituției sale. Scrisoarea din 30.XII.958 evidențiază înțelegerea aprofundată a terminologiei și metodelor de cercetare specifice arheologiei paleoliticului. Nu putem trece cu vederea preocuparea sa în sistematizarea și inventarierea materialului paleolitic rezultat din săpăturile anterioare din Depresiunea Întorsurii Buzăului, respectiv etapele Julius Teutsch și Márton Roska.

Referințe

1. Gudea, N., Pop, I. (1971) Castrul roman de la Rîșnov Cumidava. Contribuții la cunoașterea limessului de sud est al Daciei Romane, Editura: Întreprinderii Poligrafice Brasov;
2. Gudea, N., Pop, I. (1973) Castrul roman de la Rîșnov. Săpăturile din anul 1971, Cumidava, 7, 13–24;
3. Gudea, N., Pop, I. (1975) Castrul roman de la Râșnov. Săpăturile arheologice din anii 1973–1974. Raport preliminar, Cumidava, 8, 56–72;
4. Nicolăescu-Plopșor, C.S., Păunescu, Al., Paul-Bolomey, Al., Pop, I., Zaharia, N. (1959), Raport preliminar asupra cercetărilor paleolitice din anul 1956, Materiale și Cercetări Arheologice, V, 15-44;
5. Nicolăescu-Plopșor, C.S., Pop, I. (1959), Cercetările și săpăturile paleolitice de la Cremenea și împrejurimi, Materiale și Cercetări Arheologice, VI, 51-56;
6. Păunescu, Al. (1966), Cercetări paleolitice, Studii și Cercetări de Istorie Veche, 17 (2), 319-333;
7. Păunescu, Al. (2001), Paleoliticul și mezoliticul din spațiul transilvan, Editura AGIR, București, 2001;
8. Păunescu, Al., Pop, I. (1961), Săpăturile de la Gilma (com. Sita Buzăului, r. Codlea), Materiale și Cercetări Arheologice, VII, 33-66;
9. Pop, I. (1968), Date arheologice privitoare la istoria Brașovului în secolele IX-XII, Cumidava, II, 9-26;
10. Pop, I. (1969), Săpături arheologice în castrul de la Rîșnov, Cumidava, III, 625;
11. Pop, I. (1971), Săpăturile arheologice efectuate de Muzeul județean Brașov în anul 1971, V, 859-861;
12. SJDJAN, dos. 120, Serviciul Județean Dolj al Arhivelor Naționale - Craiova, fond C.S. Nicolăescu-Plopșor, dosar 120, f. 1-15.